

Ә. М. Болтаева

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Оқу құралы

Ә. М. Болтаева

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІ
ҰЙЫМДАСТЫРУ

Оқу құралы

Алматы
«Қазақ университеті»
2015

ӘОЖ 159.9(075.8)

КБЖ 88.3я73

Б 73

*Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
философия және саясаттану факультетінің
Ғылыми кеңесі; әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің жанындағы
ҚР БжҒМ-нің жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі
білім берудің Республикалық оқу-әдістемелік кеңесінің гуманитарлық
және жаратылыстану ғылымдары мамандықтары
Секция мәжілісі шешімімен және Редакциялық-баспа кеңесі шешімімен
ұсынылған (№1 хаттама 07 қазан 2015 жыл)*

Пікір жазғандар:

психология ғылымдарының докторы, профессор *Д.Д. Дүйсенбеков*
психология ғылымдарының докторы, профессор *М.Ә. Перленбетов*
психология ғылымдарының кандидаты, доцент *Ғ.Н. Нығметова*

Болтаева Ә.М.

Б 73 Психологиялық ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру:
оқу құралы / Ә.М. Болтаева. – Алматы: Қазақ университеті,
2015. – 164 б.

ISBN 978-601-04-1143-2

Оқу құралы жоғары оқу орындарының магистранттары, докторант-тары мен студенттеріне және оқытушыларға, зерттеуші-психолог, педагог-психолог мамандарға арналып жазылған. Оқу құралы 6М050300 – Психология мамандығы бойынша элективті пәндер каталогына сәйкес әзірленген.

Бұл оқу құралын психология ғылымының теориялық және қолданбалық зерттеу салаларына қызығушылық танытатын көпшілік оқырмандар да пайдалана алады.

ӘОЖ 159.9(075.8)

КБЖ 88.3я73

ISBN 978-601-04-1143-2

© Болтаева Ә.М., 2015
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2015

КІРІСПЕ

Қазіргі заман талабына сай психологияның теориялық мәселелерімен қатар тәжірибелік ғылым ретінде қолданбалық маңызы артып отыр. Ұсынылып отырған оқу құралы автордың бірнеше жылдар бойы оқытушылық тәжірибесінде жинақтаған дәрістік материалдары мен тәжірибелік жұмыстарының тікелей нәтижесі болып табылады.

Психологияның қолданбалы саласындағы мемлекеттік тілдегі оқулықтардың жетіспеушілігі бұл оқу құралының қолданбалы өзектілігін арттыра түседі. Оқу құралы психология бөлімінде оқитын студенттер, магистранттар және ізденушілер мен зерттеуші психологтар үшін аса қажетті еңбек деп үміттенеміз.

«Психологиялық ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру» атты оқу құралы 4 бөлімнен тұрады. Бірінші бөлімде ғылыми зерттеудің ұғымдық-категориялық жүйесі: ғылыми зерттеудің әдіснамасы, қағидалары мен әдістері, теория және оның типтері, болжам және оның жіктелуі, зерттеулердің стратегиялық және эксперименттік жоспарлары, ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру әдістемесі мен бағдарламасының маңызды мәселелері талқыланған.

Екінші психологиялық ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру бөлімінде: психологиялық зерттеудің түрлері мен типтері, зерттеудің негізгі ұғымдары, зерттеу кезеңдері мен жұмыс жоспарын құру, психологиялық зерттеу схемасы мен зерттеу әдістерінің жіктелуі, психологиялық өлшеу сияқты маңызды мәселелер қарастырылған.

Үшінші бөлімде зерттеудің эмпирикалық және эксперименттік әдістері: бақылау, сұрақтама, сауалнама әдісі, контент-анализ, эксперимент, социометрия әдістері қолданбалық бағытта талданған.

Төртінші бөлім психологиялық ғылыми зерттеулердің эмпирикалық мәліметтерін өңдеу мәселесіне арналған. Зерттеу мәліметтері және олардың алғашқы өңделуі, математикалық-статистикалық өңдеу, зерттеу нәтижелерінің айырмашылық дәрежесін, өзара байланыс дәрежесін, мәндердегі жылжулардың сенімділігін

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	3
I ТАРАУ. ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ҰҒЫМДЫҚ-КАТЕГОРИЯЛЫҚ ЖҮЙЕСІ	5
1.1. Ғылым – таным процесінің ерекше формасы ретінде	5
1.2. Ғылыми зерттеудің әдіснамасы, қағидалары мен әдістері	7
1.3. Ғылыми зерттеулердегі теория және оның типтері	14
1.4. Ғылыми зерттеулердегі болжам және оның жіктелуі	16
1.5. Ғылыми зерттеулердің стратегиялық және эксперименттік жоспарлары	19
1.6. Ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру әдістемесі мен бағдарламасы	23
II ТАРАУ. ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ	28
2.1. Психологиялық зерттеудің түрлері мен типтері	28
2.2. Психологиялық зерттеудің негізгі ұғымдары	31
2.3. Психологиялық зерттеу кезеңдері мен жұмыс жоспарын құру	34
2.4. Психологиялық зерттеу сызбасы мен зерттеу әдістерінің жіктелуі	36
2.5. Психологиялық өлшеу – зерттеу мәліметтерін тіркеу әдісі ретінде	39
III ТАРАУ. ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ НЕГІЗГІ ӘДІСТЕРІ	43
3.1. Бакылау әдісі	43
3.2. Сұрақтама әдістері	50
3.3. Контент-анализ әдісі	55
3.4. Эксперимент әдісі	59
3.5. Социометрия әдісі	72
IV ТАРАУ. ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУ МӘЛІМЕТТЕРІН ӨНДЕУ	76
4.1. Эмпирикалық зерттеу мәліметтері және олардың алғашқы өңделуі	76
4.2. Зерттеу мәліметтерін математикалық- статистикалық өңдеу	79
4.3. Зерттеу нәтижелерінің айырмашылық дәрежесін анықтау әдістері	83
4.3.1. Розенбаумның Q-критерийі	83

4.3.2. Манн – Уитнидің U-критерийі	85
4.3.3. Крускал – Уоллистің H-критерийі	87
4.3.4. Джонкирдің S-тенденциялар критерийі.....	89
4.3.5. Пирсонның χ^2 -критерийі.....	90
4.4. Зерттеу нәтижелерінің өзара байланыс дәрежесін анықтау әдістері.....	92
4.4.1. Спирменнің r_s -рангілік корреляциялар коэффициенті.....	93
4.5. Зерттеу мәндеріндегі жылжулардың сенімділігін бағалау әдістері.....	95
4.5.1. G-белгілер критерийі.....	97
4.5.2. Вилкоксонның T-критерийі.....	98
4.5.3. Фридманның χ_r^2 -критерийі критерийі.....	99
4.5.4. Пейдж L-тенденциялар критерийі.....	101
4.5.5. Колмогоров – Смирновтың λ -критерийі	103
4.6. Көпфункционалды статистикалық критерийлер	105
4.6.1. φ^* -Фишер критерийі.....	105
4.6.2. m -биномиалды критерийі.....	107
ГЛОССАРИЙ	111
ҚОСЫМШАЛАР	118
ӘДЕБИЕТТЕР	159